
Estudis universitaris i mercat laboral (versió bilingüe)

Autor: Comissió de Promoció cultural
Coordinadors: Ricardo Bellveser, Jesús Huguet i Glòria Marcos

Aprovació: Ple de 30 de gener de 2012
al Museu de Ciències Naturals de València

Introducció

El present document és conseqüència de la preocupació expressada pel Consell Valencià de Cultura per la possible inadequació dels coneixements i habilitats adquirits pels alumnes de les universitats valencianes a les exigències del mercat laboral. El problema és complex, perquè en la valoració de l'accés al mercat laboral dels titulats universitaris influïxen multitud de factors.

En primer lloc, es tracta d'un problema universal, i per això i en consideració de la seua complexitat, la Comissió de Promoció Cultural del Consell Valencià de Cultura, encarregada del seu estudi, va optar per escoltar en audiència especialistes dels diversos sectors implicats: els tres equips rectorals de les universitats públiques de València, Castelló de la Plana i Alacant; el director general d'Universitats de la Conselleria d'Educació; i representants dels sindicats Comissions Obreres del País Valencià i Unió General de Treballadors del País Valencià; als quals s'afegiren, entre altres, opinions qualificades com la del professor Rolf Tarrach, rector de la Universitat de Luxemburg. La comissió lamenta la incompareixença dels representants, degudament convidats a comparéixer, de les organitzacions empresarials valencianes, les aportacions dels quals consideràvem, i haurien pogut ser, de gran importància per a clarificar alguns dels aspectes de la qüestió estudiada. Per causa de la seua extensió, hem incorporat el contingut de les compareixences a l'Annex I del present informe.

Una vegada analitzat el contingut dels diversos documents i declaracions, podem concloure que en el nostre entorn hi ha diversos models d'universitat no clarament diferenciats els uns dels altres, però que en la pràctica es diferencien en funció de l'èmfasi posat en un o altre dels diversos aspectes dels seus objectius prioritaris: la formació professional, la investigació bàsica, l'estudi dels coneixements bàsics, etc.

No obstant això, en els últims temps el desenvolupament de les universitats valencianes ha diluït completament les diferències, i actualment totes elles dediquen una gran part dels seus esforços a la formació professional. N'és una prova important la concessió de la categoria de "Campus d'Excel·lència Universitària" al projecte conjunt de la Universitat de València – Estudi General i la Universitat Politècnica de València, juntament amb el Centro Superior de Investigaciones Científicas.

Segons la memòria d'este projecte, denominat VLC/CAMPUS, amb el lema "Ciencia y tecnología para la calidad de vida en el siglo XXI", els seus objectius principals, a banda de la internacionalització, són el desenvolupament de les àrees de Ciències agrícoles i Ciències de la vida, Ciències de la salut i Ciències informàtiques i Enginyeries, àrees totes elles en les quals les oportunitats laborals dels titulats haurien de ser molt importants.

Lamentablement, però coherentment amb la ideologia que sosté el projecte, en tota la memòria no es dedica ni una sola paraula a l'estudi i la promoció de la nostra llengua pròpia. Que es done tanta importància a col·laborar amb el Confucius Institute i per contra no se'n done gens a col·laborar amb l'Acadèmia Valenciana de la Llengua ens pareix un error.

Actualment les universitats valencianes tenen davant seu un nou repte, la creació del denominat Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) o Pla Bolonya. Les universitats han començat el procés d'uniformitzar els diferents sistemes d'ensenyament a fi que els seus títols siguen homologables en l'àmbit europeu. Com hi ha prevalgut el sistema anglosaxó, els títols que atorgaran les universitats seran de Grau i de Màster. Hi haurà a més un Doctorat, perfilat com el camí quasi exclusiu per a dedicar-se a la docència universitària.

Este sistema ha començat a aplicar-se en el curs 2010-11, i encara és massa prompte per a saber com evolucionarà i com afectarà les oportunitats laborals futures dels alumnes. No obstant això, està molt estesa entre el professorat universitari l'opinió que el Pla Bolonya és, en el fons, un sistema d'"americanització" de les universitats europees, més orientat a la formació professional que no al cultiu del coneixement. A més, la introducció dels màsters, amb el consegüent augment previsible de les taxes universitàries, també ha estat contestada per un gran nombre d'estudiants.

A part, hem de tenir en compte que el procés de "convergència amb Europa" o de "construcció de l'EEES" de les universitats espanyoles, en general, i de les valencianes en particular, ha tingut una sèrie de característiques pròpies que han fet que, en este moment, quan ens trobem en les primeres fases de la seua implantació, el futur es veja incert. Segons la nostra opinió, estes característiques són:

1. La ineficiència i la insuficiència econòmica de les universitats públiques

A Espanya les taxes pagades pels estudiants de les universitats públiques cobrixen només entre un 10% i un 20 % del cost real dels estudis. La resta es finança amb càrrec als Pressuposts Generals de l'Estat, és a dir amb els impostos dels contribuents. Per una altra part, el sistema de beques és insuficient.

Però és que, a més, hi ha un important absentisme escolar. Un gran percentatge, no quantificat ni seriosament estudiat, dels estudiants no assistixen a les classes. El fet que el 80% del cost dels estudis siga abonat pels ciutadans que no són estudiants universitaris no pareix que importe a ningú. Cap empresa no resistiria uns índexs tan alts d'ineficiència.

2. La falta de planificació

Tots els compareixents s'han referit a la dificultat d'obtenir dades fiables sobre les eixides laborals dels titulats actuals. En este context, pareix una utopia intentar planificar correctament les universitats com a "fàbriques de professionals" del futur. Hauríem d'aprendre d'un fenomen ja conegut: fa uns anys, davant del perill de "desocupació mèdica", es va restringir moltíssim el nombre d'estudiants que podien ingressar en les facultats de Medicina. El resultat ha estat que actualment hem de recórrer a la importació de metges d'altres països per a cobrir les nostres necessitats. A més, caldria parar atenció a la interpretació de les dades dels estudis aportats, ja que en el mercat laboral s'observa, cada vegada més, que els titulats universitaris desplacen altres treballadors de llocs de molt baixa qualificació, o que, davant de la falta d'ofertes de feina, tornen al sistema educatiu a cursar estudis de FP per a millorar les seues expectatives laborals.

3. El mètode utilitzat

A pesar que s'han tingut 10 anys per a "convergir", la realitat és que pràcticament tot el procés d'adaptació dels estudis als nous ECTS (Crèdits europeus) s'ha efectuat en els últims dos o en alguns casos tres "anys Bolonya". El pla es va posar en marxa l'1 de setembre de 2010 sense atendre a les veus que sol·licitaven una moratòria per a implementar el sistema progressivament. A més, amb un cost igual a 0, és a dir, no augmentant ni un euro els pressuposts i esgotant així encara més els escassos recursos humans i materials existents.

4. L'absència de canvis en la mentalitat universitària

Una de les grans oportunitats que oferixen el Pla Bolonya i el nou sistema d'acreditacions per a l'accés a les places docents de les universitats públiques valencianes és la possibilitat d'un canvi de mentalitat, per a passar de les actuals rigideses a un sistema més obert i elàstic de docència del coneixement en el seu sentit més ampli. Tampoc no sabem com seran els nous màsters i doctorats, però confiem que es facilità la possibilitat de contractar experts externs per a impartir docència reglada, cosa actualment molt difícil però absolutament necessària si volem de veritat integrar les universitats valencianes en l'EEES. És trist pensar que en cap universitat valenciana no impartix classes cap guardonat amb el Premi Nobel (ni tan sols de Literatura).

També confiem que hi haurà canvis en el sistema de selecció del professorat. Les actuals acreditacions de l'ANECA són un filtre necessari i molt positiu, però el següent pas, l'avaluació d'un tribunal, en el nomenament del qual intervenen d'una forma molt important els departaments universitaris, està permetent la persistència, en molts casos, de l'endogàmia, i en alguns de verdader caciquisme.

Conclusions i recomanacions

1.- Des del punt de vista de l'objecte d'este informe, volem manifestar la impossibilitat d'analitzar poca cosa més que "percepcions", ja que l'absència de dades significatives, la inexistència d'estudis coherents i la subjectivitat d'algunes de les opinions emeses per alguns dels compareixents, dificulten una anàlisi rigorosa del problema. Sobretot en temps de crisi, en els quals hem de posar en dubte fins i tot les dades millors elaborats. De fet, ens trobem davant d'una situació econòmica molt difícil, davant d'un mercat laboral canviant i molt precari, davant de modificacions de normatives espanyoles i europees que afectaran la realitat que pretenem analitzar, i tot això ens porta a enunciar que el present informe no és més que un primer esborrany que caldrà revisar d'ací a poc temps.

2.- Per tant, la primera qüestió a plantejar és la necessitat ineludible que, tant les administracions públiques com les universitats, realitzen un estudi complet i rigorós de les dades reals del mercat de treball i de oportunitats laborals dels titulats universitaris valencians.

3.- No obstant això, en la nostra opinió la universitats públiques valencianes, integrades en l'EEES, no poden ser mers centres de formació professional, al servici exclusiu del mercat laboral, màximament tenint en compte que es tracta d'un mercat variable i a mitjà termini imprevisible.

De fet, l'ensenyament universitari ocupa un lloc excessiu en el conjunt de l'educació postsecundària. D'esta educació hauria de formar part un espai de Formació Professional Superior més ampli que l'actual, millor dotat de mitjans de qualsevol tipus, molt lligat a les necessitats del sistema productiu i acompanyat de suficients "passarel·les" fàcilment transitables cap als estudis universitaris.

4.- Creiem que la funció bàsica de la universitat, com afirmava l'OIT en la 88 reunió de la Conferència Internacional del Treball de l'any 2000, és recordar que "... l'Educació Superior ha de formar estudiants crítics, reflexius, autònoms". No solament "utilitzables". També ens pareix imprescindible, encara que l'assumpte ultrapassa l'àmbit d'este estudi, continuar vinculant universitat i investigació, única activitat que servix als professors universitaris actuals per a avançar en la seua carrera professional, però que pareix poc valorada quan es tracta de la formació i les possibilitats que els estudiants universitaris accedisquen al mercat laboral.

5.- Convé no oblidar que les nostres universitats pertanyen a un territori i un temps concrets, cosa que segons pareix no sempre es té present, fins al punt que podria donar-se més importància a col·laborar amb el Confucius Institute que no amb l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Ho considerem un greu error.

6.- Compartim l'opinió generalitzada que és imprescindible que els nostres jòvens coneguen amb un important nivell de solvència, a més de les oficials, altres llengües. En este aspecte s'ha avançat de manera molt insuficient des dels anys 80. No s'han invertit els recursos necessaris per a garantir un aprenentatge de les llengües que done als estudiants una formació eficaç i la competència lingüística per a l'exercici de llocs de treball qualificats.

7.- No obstant això, no tot depèn de les universitats ni dels plans d'estudis. En l'actual conjuntura, les administracions públiques estan adoptant mesures que suposen una reducció dràstica dels servicis públics i que afectaran de manera greu a les possibilitats en el mercat laboral de determinades titulacions universitàries amb perfils quasi exclusivament coincidents amb les diferents àrees dels servicis públics.

8.- És prompte per a saber com es desplegaran, en la pràctica, els plans d'estudi de Grau, Màster i Doctorat, però creiem que és necessari diferenciar més, dins de la docència universitària, què és, fonamentalment, formació per a exercir una professió, i què és el cultiu del coneixement en sentit estricte.

9.- Hi ha un altre fenomen que és important estudiar: mentre les universitats s'esforcen per identificar els perfils més idonis per a satisfer les necessitats del mercat de treball, en el mateix mercat, habitualment, els treballadors més qualificats desplacen els que tenen menys formació. Caldria estudiar les necessitats reals del mercat laboral i el mapa de titulacions i fer veure als empresaris, per mitjà d'un pla d'assessorament, el valor de la formació inicial dels titulats i la necessitat d'una formació contínua com a millor mètode per a guanyar competitivitat.

Destinatari

Este informe s'enviarà als rectors de les universitats públiques valencianes, a la Conselleria d'Educació i als presidents dels Consells Socials de les universitats, i es farà públic a través dels mitjans de comunicació.

Bibliografia

1. Actes de la Comissió de Promoció Cultural del Consell Valencià de Cultura.
- 2.- "La inserción laboral de los titulados de la Universidad de Valencia y el efecto de la crisis económica en España". UVEG.
- 3.- Antonio Pulido "El futuro de la Universidad. Un tema para debate dentro y fuera de las Universidades". Universidad Autónoma de Madrid.
- 4.- José Carlos Ayat Salt "Estrategia de la UPV para la empleabilidad de sus titulados en el marco de las relaciones Universidad-Empresa" Universidad Politécnica de Valencia 2010.
- 5.- .Xose H. Vazquez y Maria Quintas(Universidad de Vigo) "¿Qué influencia tienen los stakeholders de la Universidad española en la empleabilidad de sus alumnos? Propuestas de reforma". Cuadernos de Economía y Dirección de la Empresa. 2008.
- 6.- Memoria VLC/Campus . UVEG, UPV, CSIC.

ANNEX I

Exposicions dels compareixents

1.- El vicerector de la UVEG, Antonio Ariño Villarroya, va dir en la seua intervenció que la relació entre l'oferta d'estudis de les universitats i la satisfacció de les necessitats del mercat laboral no és fàcil de conèixer ni d'ajustar, ja que hi intervenen molts factors. El mercat no és només local, i a més canvia de manera imprevisible. La demanda de titulacions per part dels estudiants no segueix automàticament els canvis del mercat.

Les carreres universitàries poden dividir-se en grups depenent de la seua orientació laboral: n'hi ha que es dirigixen majoritàriament a ocupar llocs de treball relacionats amb el sector públic, com medicina, infermeria o magisteri; unes altres que es dirigixen al mercat privat i tenen una orientació més definida, com per exemple la gestió empresarial; i n'hi ha d'obertes a un ventall més ample de possibilitats laborals, en el sector públic i en el privat, com les ciències socials i les humanitats. El nombre de places d'estudi en cada una d'elles oferides per les universitats està determinat pel Ministerio de Educación.

Constata que hi ha un absentisme generalitzat dels estudiants en les universitats espanyoles, un fenomen que el compareixent no analitza en profunditat. D'altra banda, hi ha hagut canvis del perfil sociocultural dels estudiants. La democratització de la universitat ha estat relativa –no ha arribat per igual a totes les classes socials– i selectiva –depén de carreres.

Les universitats fan sistemàticament enquestes per a estudiar les variacions i les orientacions de la demanda, les eixides professionals, etc. El professor Ariño presenta un informe d'Evolució dels Indicadors d'Inserció laboral, realitzat per l'OPAL (Observatori d'Inserció Professional i Assessorament Laboral), que compara els resultats de la inserció laboral dels titulats de la UVEG en dos períodes: abans i durant l'actual crisi econòmica, i n'obté una primera estimació de l'impacte de la crisi sobre la inserció laboral dels titulats de la UV.

Segons este estudi, entre els titulats ocupats, el percentatge de subjectes amb un lloc de treball de qualitat (és a dir prou o molt relacionat amb la seua titulació, i que exigix estudis universitaris) va registrar un lleuger augment, havent passat del 64.1% en el període pre-crisi, al 69.4% durant el període de crisi. Per àrees acadèmiques, s'observa un augment en Ciències de l'Educació (de 66.7% a 76.9%), en Ciències Bàsiques (de 66% a 71.1%), en Ciències Socials (de 57.2% a 62.1%), mentres que en Ciències de la Salut (de 98.1% a 98.5%) i en Humanitats (de 60.8% a 61.0%) el percentatge de titulats amb un treball de qualitat a penes va experimentar canvis. En l'àrea d'Estudis Tècnics es va produir un lleuger descens (de 61.3% a 57.1%).

Basant-se en els resultats obtinguts en els dos períodes considerats, es pot concloure que, en termes generals, els indicadors d'inserció laboral dels titulats de la UV no s'han vist afectats greument per la crisi econòmica. Estos resultats confirmen el paper del capital humà com a factor protector en els moments de contracció general de mercat laboral.

Finalment, el compareixent es pregunta si, a la Comunitat Valenciana, la responsabilitat del desajust que investiga la comissió no correspon a les característiques de l'empresariat, un dels més importants *stakeholders* externs de la universitat, massa sovint més especulatiu que emprenedor i innovador, i amb massa empreses menudes que fan servir mà d'obra poc qualificada, sense una planificació estratègica regional, ja que els responsables públics valencians (un altre *stakeholder* extern) no han definit un model socioeconòmic sostenible.

2.- El rector de la Universitat d'Alacant, Ignacio Jiménez Raneda, comença la seua intervenció indicant que la qüestió que estudia la comissió admet diverses aproximacions. En primer lloc, s'ha d'aclarir quina és la missió principal de la universitat. No pot consistir únicament, ni sobretot, a preparar especialistes per a la indústria i els servicis, sinó a formar individus capacitats per a especialitzar-se posteriorment, en contacte amb la faena i en funció de les oportunitats laborals. La formació universitària ha de tenir un component humanístic al qual no es pot renunciar. Les universitats no han de ser centres de formació professional.

És important que els títols de primer nivell, els títols de grau, capaciten els individus per a trobar faena, però no es pot preveure l'evolució de l'oferta laboral, si no és en termes molt generals. La universitat no s'hi pot adaptar instantàniament. Amb la ràpida evolució tecnològica i social, contínuament apareixen noves especialitats. Posa com a exemple la creació recent en la Universitat d'Alacant d'una titulació d'estudis de grau de cultura àrab i islàmica, per als quals es preveu l'existència d'oportunitats laborals, limitades quantitativament però reals, en consideració del potencial demogràfic i de recursos econòmics de la població de llengua i cultura àrab i de la població musulmana mundial, i de l'augment previsible de relacions econòmiques i culturals entre Europa i estes poblacions. No es tracta, per tant, d'una titulació d'interés purament humanístic. És un exemple d'obertura, per part de la universitat, a un nou mercat de treball. Això sí, l'oferta acadèmica ha d'adequar-se quantitativament a les expectatives reals, en la mesura que siga possible.

Segons la seua opinió, la universitat ha d'adaptar-se al mercat de treball, però sense esclavitzar-s'hi. Ha d'impartir formació i capacitació, però no formació específica per a cada empresa. Són les empreses –les necessitats de les quals, d'altra banda, també evolucionen– les que han de formar específicament els seus treballadors. D'altra banda, hi ha disciplines molt vocacionals amb expectatives laborals superiors a la demanda per part dels estudiants, com les matemàtiques. En el cas contrari, dins de les disciplines vocacionals, es troben els casos dels estudis de periodisme o d'arquitectura, amb inflació de titulats.

En conclusió: és desitjable que l'oferta d'estudis de grau siga estable en el temps, mentre que la de màsters o de doctorats pot ser més flexible.

La creació per part d'una universitat de nous títols de grau exigix: d'una banda, la voluntat de la universitat, d'una altra el dictamen d'una agència oficial d'avaluació, i finalment l'autorització de

l'Administració autonòmica, la qual té en compte les seues disponibilitats pressupostàries, ja que més del 80% dels costos dels estudis de cada alumne són assumits per l'Administració pública. Quant als criteris d'avaluació, s'exigix una demanda d'almenys cinquanta alumnes el primer any i que el nou títol no exigisca finançament addicional. En el cas que la demanda siga inferior a cinquanta alumnes, s'ha de poder compartir assignatures –i recursos docents, etc.– entre diverses titulacions. El problema és que molts professors impartixen assignatures no polivalents.

Quant al nou disseny dels estudis per a la seua adaptació a l'espai europeu d'educació, el compareixent declara la seua preferència personal pel model de tres anys per a l'obtenció del títol de grau més un màster de dos anys. Això permetria menys diferenciacions en els estudis de grau. De tota manera, s'ha decidit el model de quatre anys de grau més un màster d'un any, sobretot perquè la primera fórmula implicava suprimir professors i departaments.

3.- El rector de la Universitat Jaume I de Castelló, Sr. Vicent Climent, fa una presentació molt detallada titulada "Demanda de les titulacions de la Universitat Jaume I de Castelló per part dels ocupadors" (Possible ajust entre la matrícula de les UPV i la demanda laboral), informe basat en dades obtingudes d'unes quantes fonts (INE, SEPE, IVE Universitats, Ministerio de Educación), estudis propis: Enquesta a ocupadors de 2005 - 305/1868 (82% privades, 9.6 públiques), Enquesta d'inserció laboral, 2006 (634/4321 respostes; 24 titulacions), i altres estudis: Informe "Infoempleo", Llibres blancs de l'ANECA i Fitxes de contractació de titulacions universitàries (SEPE). La primera conclusió de l'informe presentat és que les dades existents sobre el mercat laboral dels titulats estan poc sistematitzades, i les dades de la Comunitat Valenciana (IVE, SERVEF) són de menys quantitat i qualitat que les dades estatals.

D'estos estudis es dedueix que, segons l'informe Infoempleo, les titulacions amb més demanda són ADE, Enginyeria Industrial i Enginyeria Tècnica Industrial. Com a conclusions, afirma que les titulacions més demandades són: Tècniques, Jurídico-socials, Ciències i Humanitats (ADE, Enginyeria Industrial i Enginyeria Tècnica Industrial a Espanya; i ADE, Economia, Dret i Empresarials a la Comunitat Valenciana). Així doncs, hi ha més demanda de certes titulacions en l'àmbit d'estudis empresarials i de Dret, que són generalistes i versàtils, i de certes carreres tècniques. No hi ha dades rellevants quant a la taxa d'activitat i a la desocupació. Segons el rector de la Universitat Jaume I, el problema dels titulats universitaris no és la desocupació, sinó la qualitat de l'ocupació que obtenen.

4.- El professor González Roma, de l'OPAL (Observatori d'Inserció Professional i Assessorament Laboral) de la UVEG, afirma que segons els estudis realitzats, el 89% dels titulats universitaris està treballant, el 74% 6 mesos després de finalitzats els estudis, i segons les enquestes el 54% afirma que la seua ocupació té algun tipus de relació amb els estudis que van fer, i que el percentatge és més gran entre els que van cursar Ciències de la Salut que entre els que van estudiar Humanitats.

També cal tenir en compte els criteris d'adaptabilitat, i la qualitat del lloc de treball a través del temps. Segons l'OPAL, un 69% dels titulats es declaren satisfets amb el seu lloc de treball al cap d'uns quants anys. Segons les enquestes realitzades entre els ocupadors, estos afirmen que valoren, fonamentalment, tot el que té a veure amb el capital humà, les habilitats i la capacitat d'adaptació al lloc de treball, encara que possiblement els requeriments concrets s'aparten, en la pràctica, de les respostes al qüestionari de l'enquesta.

5.- Compareixences de Pepa Llorca, de la Unió General de Treballadors del País Valencià, i Raul Alcocel, de Comissions Obreres del País Valencià.

Segons la representant d'UGT, no disposa de dades concretes, però en la situació de crisi que estem patint la percepció és que la situació de l'ocupació dels titulats universitaris està molt deteriorada; n'hi ha pocs que ocupen llocs de treball en funció de la seua titulació i s'incrementa el nombre d'aturats i aturades que en molts casos són contractats per mitjà de l'abús de la fórmula d'obra i servici. Per al representant de Comissions Obreres difícil fer valoracions en este moment, a causa de la crisi i de la situació del mercat laboral. Fonamentalment se'n tenen "percepcions". De fet, "ocupabilitat" és un terme genèric, potser és més important parlar del tipus d'ocupació i de les relacions entre taxa d'ocupació i nivell d'estudis i de la taxa de precarietat i, sobretot, d'inserció laboral. L'ocupació que es troba depén de l'oferta. En la nostra comunitat ens trobem amb processos productius de poc valor afegit i escàs coneixement tecnològic. Segons les nostres dades el 60% dels titulats que han trobat faena treballen en àrees relacionades amb la gerència o la direcció . El 40% ocupen llocs de treball de nivell mitjà o de baixa qualificació.

La inversió en formació des de l'economia familiar és escassa, és una decisió molt difícil, habitualment no és possible invertir en la formació superior dels fills. Actualment, l'especialització no s'obté en els graus sinó en els màsters, i això agreuja unes diferències socials que haurien de corregir-se des de les institucions públiques.

Segons un estudi del Ministerio de Educación y Ciencia, les diferències entre els nivells de qualificació entre la UE i Espanya són les següents:

Estudis superiors:

UE: 32%

Espanya: 36%

Estudis de Grau Mitjà:

UE: 48'9%

Espanya: 26'9%

Estudis bàsics:

UE: 18'6%

Espanya: 36'2%

En l'àmbit valencià, per a 2020 caldria incrementar la formació, sobretot, de grau mitjà –més de

700.000 persones hauran de millorar el seu nivell de titulació per a poder respondre a les demandes del sistema productiu valencià.

6.- En la seua compareixença, el director general d'Universitats del Consell de la Generalitat Valenciana, José Miguel Saval, afirma que, amb caràcter general i a causa de la important inversió en el finançament universitari que fa la societat valenciana (850 milions de €), no poder estar satisfets, són necessàries diverses intervencions de les universitats i de la Direcció General.

Si analitzem el que hem vist fins ara, observem que la falta de formació dificulta les possibilitats de trobar faena. Fins al 2004, el 40% dels titulats es col·locaven en el primer any després de la finalització dels seus estudis; el 50% en el segon any i 5 anys després havien trobat faena el 80% dels titulats. Segons les dades en disposició del director general, el 50% dels alumnes en pràctiques acaben tenint el seu primer contracte en les empreses on les han fetes, cada tres o quatre anys canvien d'empresa i el màxim de continuïtat en una mateixa empresa és de vuit anys. Però en les èpoques de crisi es generen variables molt importants, la implicació de les quals no està ben estudiada.

"Haurem de preguntar-nos si les universitats valencianes han adaptat totes les oportunitats de l'"espai universitari superior"; crec que no, ni per temps, ni per contingut; tampoc no pareixem capaços d'obtenir fons, i és necessari qüestionar les actituds de docents i discents."

Cal aprofitar la major càrrega de pràctiques per a millorar el contacte de les universitats amb el teixit productiu, és necessari vincular la universitat, l'Administració pública i els agents ocupadors. Cal fer una autocrítica profunda, encara que en situació de crisi les coses es compliquen, no cal tenir por que la universitat es relacione amb el món de l'empresa per a millorar les oportunitats dels titulats. Si atenem les demandes dels empresaris, estos afirmen que els titulats valencians tenen una bona formació bàsica i una important velocitat d'adaptació. Els empresaris detecten en els titulats dificultats per a treballar en equip i, sobretot, falta d'autoritat fins i tot quan dirigixen equips -de fet afirmen que tenen més autoritat els treballadors sense estudis universitaris. Una altra de les qüestions que critiquen els ocupadors és el baix nivell de coneixement d'idiomes en totes les especialitats.

El director general creu que cal activar el sistema d'observació per a donar a les universitats públiques valencianes tots els paràmetres necessaris per a tenir en compte els criteris d'ocupabilitat. S'ha de configurar un projecte conjunt de formació d'emprenedors, i per a això cal millorar la incentivació; la universitat ha de garantir el retorn i l'eficàcia de les inversions. Des de la Direcció General d'Universitats s'ha proposat un Pla de Finançament del Sistema Públic (2010) que preveu que de les tres variables: Formació, Investigació i Resultats, l'assignació de recursos es faça de tal manera que el 60% dels recursos s'assigne en funció dels resultats obtinguts. Afirma que estan disposats a qüestionar l'autonomia de les universitats, en les quals és difícil realitzar tasques d'innovació, ja que el 70% del pressupost es destina a les nòmines de PAS i PDI. També afirma que

el cost mitjà per alumne/any és de 6.500 € i que la permanència mitjana dels alumnes és superior en dos anys al temps que estableix el pla d'estudis. Així considera necessari que, atés que els titulats universitaris amb faena cobren fins a un 30% més que els que no tenen estudis, s'incremente el finançament privat de les universitats, a través d'aportacions de les empreses i d'una important pujada de les taxes, que es podrien cobrir amb el mecanisme de les "beques préstec".

7.- A pesar de les invitacions enviades als representants de les organitzacions empresarials perquè comparegueren davant del Consell Valencià de Cultura per a donar la seua opinió directa sobre l'ocupabilitat dels titulats universitaris en la nostra comunitat, han excusat la seua presència dient que no tenen dades concretes sobre la qüestió.

8.- Pel seu interès, incloem també les aportacions del professor Rolf Tarrach, rector de la Universitat de Luxemburg, en la seua conferència impartida en desembre de 2011 a la seu del Consell Valencià de Cultura.

El professor Tarrach va fer afirmacions interessants sobre la joventut i la desocupació, però que no es limitaven exclusivament a la qüestió de l'ocupabilitat dels titulats universitaris.

Va mostrar una gran preocupació pel futur de la joventut europea, i sobretot per l'espanyola, amb una taxa d'atur del 46%. També va fer una reflexió sobre l'ocupació en la UE: tenim un sistema laboral molt rígid i molt car, de difícil sostenibilitat. No hi ha un model econòmic que permeta produir més i despendre més en conseqüència. Es necessita una nova política laboral per als jòvens. Sobre les elevades taxes d'atur juvenil va aportar diverses raons: abandonó escolar (fins a un 30% no ha completat la secundària ni s'està formant en res) i desajust entre la demanda i l'oferta laboral (només un 35% dels no universitaris tenen títols de FP, enfront d'un 85% a Dinamarca). També un 45% dels universitaris entre 25 i 29 anys estan "subocupats". Tot això aconsella fer un "seguiment personalitzat" de les situacions. Possiblement, caldria experimentar fórmules de formació, com el sistema dual alemany, fomentar la creació d'empreses, estimular els emprenedors... -si bé per a això caldria també unificar i simplificar legislacions--, i capacitar per a l'ús de diversos idiomes. És imprescindible que tots els espanyols aprenguen anglés amb un professorat qualificat. Aposta de manera decidida per crear un mercat laboral europeu, amb unes normes comunes. Quant a drets socials, creu que les subvencions haurien de servir per a escapar de l'atur i no per a romandre-hi. Per la seua part, les universitats han de conèixer el que fan els seus graduats. Cal apostar pel reciclatge permanent dels coneixements. A més, l'ocupabilitat ha de ser considerada un dels criteris de qualitat de les universitats.

El professor Tarrach va valorar de manera molt positiva la "mobilitat" geogràfica dels treballadors, i en va citar una sèrie d'aspectes positius: reforçament de l'autoestima de la persona que treballa, augment del seu c.v. i per tant de l'ocupabilitat, enviament de remeses econòmiques, creació de

noves empreses a la tornada, millora de l'economia nacional i de la internacional i estímul per a l'aprenentatge d'idiomes.

ANNEX II

Elements que s'han tingut en compte en el procés de debat de l'informe:

Segons Xose H. Vázquez i Maria Quintas (2008), l'enquesta CHEERS (Career after Higher Education: a European Research Study) revelava que els titulats universitaris espanyols són els que més tarden a trobar faena a Europa. El període mitjà per a trobar la primera ocupació és d'11,6 mesos, quasi el doble de la mitjana europea (6,1 mesos). A més, fins a un 18% dels titulats espanyols continua en l'atur quatre anys després d'acabar la carrera –el 5% a nivell europeu (Jiménez i al., 2003). Segons estos autors, encara que indubtablement hi ha factors econòmics i socials que ajuden a explicar el problema, la universitat ha de carregar amb bona part de la responsabilitat. Mora (2002), per exemple, suggerix que la universitat espanyola ofereix una escassa adaptació als perfils professionals demandats per la societat actual, de manera que els seus titulats ja no serien «professionals» sinó graduats amb una formació excessivament generalista. Esta imatge del titulat universitari està, segons els autors, confirmada per la baixa valoració que tenen els ocupadors (5'5 sobre 10, segons ells) de la preparació dels titulats universitaris en el moment que comencen a treballar (ANECA, 2004). Pareix que esta baixa valoració podria tenir a veure amb la falta de competències en matèria d'idiomes, de capacitat de lideratge, de creativitat i d'altres aptituds practiques.

Partint d'eixa realitat i acceptant que una de les funcions fonamentals de la universitat és servir als interessos dels empresaris, els autors van estudiar la influència dels *stakeholders* de la universitat en l'ocupabilitat dels alumnes. Per a esta anàlisi van utilitzar les opinions dels directors/degans d'una mostra de 230 centres universitaris espanyols. Segons estos autors, una primera anàlisi exploradora confirma la influència dels professors i de l'equip rectoral en les estratègies d'ocupabilitat dels alumnes titulats. Altres *stakeholders* com antics alumnes i empresaris tenen, tot i la seua superior orientació al mercat, una influència comparativament marginal. Les seues propostes de reforma passen per reequilibrar la capacitat d'influència dels *stakeholders*, si bé reconeixen que molts d'estos, en comptes d'impulsar un objectiu global d'ocupabilitat, el que fan és defensar interessos de grup.

El model que des de fa decennis s'ha imposat en les universitats espanyoles per a aprovar una nova titulació, ara de Grau, no garantix que l'interés general acabe decidint el tipus i el contingut de les titulacions. El departament o departaments han de ser consultats durant el procés, però no se'ls de confiar la proposta inicial, ni s'ha de seguir un procés en què les diverses instàncies acadèmiques es limiten a exercir un control merament formal. D'esta manera s'acaben sancionant interessos interns que poden entrar en contradicció amb els interessos generals de la societat a la qual la universitat ha de servir.

Un altre aspecte que hem de considerar és que en l'actualitat estem davant d'un mercat molt fràgil i precari, en el qual dominen els interessos especulatius i no els de "cost-oportunitat". Els empresaris no tenen una visió homogènia de les necessitats de les seues empreses, n'hi ha que necessiten treballadors excessivament especialitzats i n'hi ha que necessiten treballadors d'àmplia formació, capaços d'adaptar-se a les innovacions tecnològiques i d'organització de l'activitat laboral. D'altra banda cal considerar que, en cap cas, el sistema educatiu, siga quin siga el seu nivell, no pot intentar especialitzar els alumnes en tecnologies que canvien de manera cada vegada més accelerada i a les quals només es pot accedir per mitjà d'inversions mancomunades realitzades des de l'àmbit empresarial i amb el concurs dels Instituts Tecnològics.

Hi ha un tipus d'enfocament que veu la universitat, bàsicament, com una fàbrica de "professionals"; és el criteri que domina en tot el procés de convergència per a la construcció de l'EEES. Com hem vist més amunt, un exemple clar d'això és l'aprovat projecte "Valencia, Campus de Excelencia Internacional", en el qual es desenvolupen bàsicament àrees de coneixement en què l'ocupabilitat dels titulats és important. Hi ha una abundantíssima bibliografia sobre el tema, en la seua major part dirigida a promocionar el canvi de les nostres universitats per a fer-les més "europees", entenent per "més europees" més centrades en la formació dels professionals que demanen els totpoderosos "mercats", en este cas el mercat laboral.

-*Stakeholder* és un terme anglés utilitzat per primera vegada per R. E. Freeman en la seua obra *Strategic Management: A Stakeholder Approach* (1984) per a referir-se a «els que poden afectar o són afectats per les activitats d'una empresa». Estos grups o individus són els grups interessats (*stakeholders*) que, segons Freeman, han de ser considerats com un element essencial en la planificació estratègica de negocis. Considerada la universitat com una empresa, tots els seus *stakeholders*, interns i externs, tenen responsabilitats sobre l'ocupabilitat dels titulats.

Estudios universitarios y mercado laboral

Autor: Comissió de Promoció cultural
Coordinadors: Ricardo Bellveser, Jesús Huguet i Glòria Marcos

Aprovació: Ple de 30 de gener de 2012
al Museu de Ciències Naturals de València

Introducción

El presente documento es consecuencia de la preocupación expresada por el CVC sobre la posible discordancia entre los conocimientos y habilidades adquiridos por los alumnos para obtener los títulos emitidos por la Universidades Valencianas y su posterior capacidad para obtener y mantener un puesto de trabajo, en el que desarrollar de una manera eficiente dichos conocimientos y habilidades. El tema es muy complejo, porque en la "empleabilidad" de los egresados de las Universidades valencianas influyen multitud de factores.

Se trata de un problema universal y por ello y dada su complejidad la Comisión optó por escuchar en audiencia a los tres equipos rectorales de las Universidades Públicas de Valencia, Castellón y Alicante, al Director General de Universidades de la Consellería de Educación y a los representantes de los sindicatos CCOO-PV y UGT e incorporar opiniones cualificadas como la del Profesor Rof Tarrach, Rector de la Universidad de Luxemburgo. La Comisión lamenta la no comparecencia de los representantes de las organizaciones empresariales valencianas, que no han colaborado realizando sus aportaciones ante este problema, que consideramos de singular trascendencia, a pesar de haber sido invitados expresamente por el CVC. -Debido a su extensión, hemos incorporado el contenido de las comparecencias en el Anexo I, que acompaña a este informe.

Una vez analizado el contenido de los diversos materiales, podemos concluir que, en nuestro entorno, existen varios modelos de Universidad que, en la actualidad no están claramente diferenciados unos de otros, pero en la práctica, se diferencian a la hora de poner el acento de su actividad en uno u otro de los diversos aspectos de sus objetivos prioritarios: La formación profesional, la investigación básica, el estudio del conocimiento básico, etc.

No obstante, en los últimos tiempos, el desarrollo de las Universidades de la CV ha diluido completamente las diferencias y, actualmente, todas ellas dedican una gran parte de sus esfuerzos a la formación profesional. Una prueba muy importante de ello ha sido la muy reciente concesión de la categoría de "Campus de Excelencia Universitaria" al proyecto conjunto de las Universidades UVEG y

Politécnica de Valencia, junto con C.S.I.C.

Según la Memoria de dicho proyecto, que se denomina VLC/CAMPUS, y como lema "Ciencia y tecnología para la Calidad de vida en siglo XXI", aparte de la internacionalización, centra sus objetivos en el desarrollo de las áreas de Ciencias agrícolas y Ciencias de la vida, Ciencias de la Salud y Ciencias informáticas e Ingenierías, áreas todas ellas en las que la empleabilidad de los egresados debería ser muy importante. Lamentablemente, y dada la ideología que subyace en todo el proyecto, no es de extrañar que, en toda la memoria, no se dedique ni una sola palabra sobre el estudio y la promoción de nuestra lengua propia. Parece más importante colaborar con el Confucius Institute que con la Acadèmia Valenciana de la Llengua, lo que nos parece un grave error.

Actualmente las Universidades tienen, ante sí, un nuevo reto, la creación del denominado : Espacio Europeo de Educación Superior (EEES), Plan Bolonia. Las Universidades han iniciado el proceso de uniformizar los distintos sistemas de enseñanza , para que sus títulos fueran homologables. Como ha prevalecido el sistema anglosajón, los títulos que otorgarán las Universidades serán títulos de "Grado" y de "Máster". Existirá además un Doctorado, que se perfila como el camino casi exclusivo para dedicarse a la docencia universitaria.

Como el sistema ha comenzado a implementarse el curso 2010-11, aún es muy pronto para saber cómo evolucionará y cómo afectará a la empleabilidad. Sin embargo, está muy extendida entre el profesorado universitario la opinión de que el Plan Bolonia es, en el fondo, un sistema de "americanización" de las Universidades europeas, para poner más el acento en la formación profesional que en el cultivo del conocimiento. Además, la introducción de los Másteres y el consiguiente previsible aumento de las tasas universitarias ha sido también muy contestado por un gran número de estudiantes.

No obstante, debemos tener en cuenta que el proceso de "convergencia con Europa." o de "Construcción del EEES" de las Universidades españolas, en general, y de las valencianas, en particular, ha tenido una serie de características propias que han hecho que, en este momento, cuando nos encontramos en las primeras fases de la implantación del EEES, el futuro aparezca como muy incierto. En nuestra opinión estas características son:

1.- La Ineficiencia e insuficiencia económica de las Universidades públicas

En nuestro país los estudiantes de la Universidades públicas pagan en tasas entre un 10 y un 20 % del coste real de la enseñanza que reciben. El resto se financia con los Presupuestos Generales de Estado, es decir con los impuestos de todos los españoles. Además el sistema de becas es muy insuficiente.

Pero es que, además, existe, por parte de los estudiantes, un importante absentismo "laboral". Un porcentaje importante, que no está cuantificado ni seriamente estudiado, no asiste a las clases que se imparten para ellos en la Universidad. El hecho de que el 80% del coste de dicha enseñanza sea abonada por los ciudadanos que no son estudiantes universitarios, no parece importar a nadie. Ninguna empresa resistiría esos índices de ineficiencia.

2.- La falta de planificación

Todos los comparecientes han hablado de la dificultad de obtener datos fiables sobre la empleabilidad de los egresados actuales. En este contexto, parece una utopía el intentar planificar correctamente a las Universidades como "fábricas de profesionales" del futuro. Deberían aprender de un fenómeno que ya ha ocurrido: Hace unos años, ante el peligro del "paro médico" se restringió muchísimo el número de estudiantes que podían ingresar en las Facultades de Medicina. El resultado ha sido que actualmente tenemos que recurrir a la importación de profesionales médicos de otros países para cubrir nuestras necesidades. Además habrá que tener cuidado con la interpretación de los datos de los estudios aportados, ya que en el mercado laboral se observa, cada vez más, como los titulados universitarios desplazan a otros trabajadores en puestos de muy baja cualificación, o como, ante la falta de ofertas de trabajo, vuelven al sistema educativo a cursar estudios de FP para mejorar sus expectativas laborales

3.- El método utilizado

A pesar de que se han tenido 10 años para "converger" la realidad es que prácticamente todo el proceso de adaptación de los estudios a los nuevos ECTS (Créditos europeos) se ha realizado en los últimos dos o en algunos casos "tres años Bolonia" que se puso en marcha el 1 de Septiembre de 2010, si atender a las voces que solicitaban una moratoria para implementar el sistema progresivamente. Además, a coste 0, es decir, sin aumentar un euro los presupuestos agotando aún más los escasos recursos humanos y materiales existentes.

4.- La ausencia de cambios en la mentalidad universitaria

Una de las grandes oportunidades que ofrecen el "Plan Bolonia" y el nuevo sistema de acreditaciones para el acceso a las plazas docentes a las Universidades públicas valencianas, es la posibilidad de un cambio de mentalidad, para pasar de las actuales rigideces a un sistema más abierto y elástico de docencia del conocimiento en su sentido más amplio. Aun no sabemos cómo serán los nuevos Másteres y Doctorados pero confiamos en que se facilite la posibilidad de contratación de expertos extrauniversitarios para impartir docencia reglada, cosa actualmente muy difícil y absolutamente necesaria si queremos de verdad integrar las Universidades valencianas en el EEES. Resulta triste el pensar que en ninguna Universidad valenciana imparte clases ningún Premio Nobel (ni siquiera de

Literatura)

También confiamos en que cambie la mentalidad en el sistema de selección del profesorado. Las actuales acreditaciones de la ANECA son un filtro necesario y muy positivo, pero el siguiente paso, la evaluación de un tribunal, en cuyo nombramiento intervienen de una forma muy importante los Departamentos, está permitiendo la persistencia, en muchos casos, de la endogamia y en algunos, de verdadero caciquismo.

Conclusiones y recomendaciones

1.- Desde el punto de vista del objeto de este informe, queremos manifestar la imposibilidad de analizar algo más que "percepciones", ya que la ausencia de datos significativos, la inexistencia de estudios coherentes y la parcialidad de algunas de las opiniones emitidas por algunos de los comparecientes, dificultan que el tema propuesto pueda ser analizado de manera rigurosa. Sobre todo, en momentos de crisis, como la actual, que pone en cuestión incluso los datos mejor elaborados. De hecho, nos encontramos ante una situación económica muy difícil, ante un mercado laboral cambiante y muy precario, ante modificaciones de normativas españolas y europeas que van a afectar a la realidad que pretendemos analizar, lo que nos lleva a enunciar que estamos ante un primer borrador, que deberemos volver a abordar dentro de poco.

2.- Por tanto, la primera cuestión a plantear es la necesidad, ineludible, de que tanto las Administraciones públicas como las Universidades, realicen un estudio completo y riguroso sobre los datos reales del mercado de trabajo y la ocupabilidad de los titulados universitarios de nuestra comunidad.

3.- No obstante, en nuestra opinión la Universidades públicas valencianas, integradas en el EEES, no pueden ser meros centros de formación profesional, al servicio exclusivo del mercado laboral, máxime teniendo en cuenta que se trata de un mercado variable y posiblemente, imprevisible.

De hecho, la enseñanza universitaria ocupa un lugar excesivo en el conjunto de la educación postsecundaria. De esta educación tendría que formar parte un espacio de FP superior mayor que el que existe actualmente, mejor dotado de medios de todo tipo, muy ligado a las necesidades del sistema productivo, y acompañado de numerosas pasarelas fácilmente transitables hacia la enseñanza universitaria.

4.- Creemos que la función básica de la universidad, como afirmaba la OIT en la 88a. reunión de la Conferencia Internacional del Trabajo del año 2000 es recordar que: " ...la Educación Superior debe desarrollar estudiantes críticos, reflexivos, empoderados.". No solamente "empleables". También nos

parece imprescindible, aunque excede del ámbito de este estudio seguir vinculando Universidad e "Investigación", única actividad que les sirve a los actuales profesores universitarios para avanzar en su carrera profesional, pero que parece poco valorada al hablar de formación y empleabilidad de los universitarios.

5.- Conviene no olvidar que nuestras Universidades se ubican en un territorio y un tiempo concretos, cosa que al parecer no siempre se tiene presente hasta el punto de que podría parecer más importante colaborar con el Confucius Institute que con la Acadèmia Valenciana de la Llengua, los que nos parece un grave error.

6.- Compartimos la opinión generalizada de que es imprescindible que nuestros jóvenes conozcan, además, otras lenguas con un importante nivel de solvencia. En este aspecto se ha avanzado de manera muy insuficiente desde los años 80. No se ha invertido en los recursos necesarios para garantizar un aprendizaje de las lenguas que garantice a los estudiantes una formación eficaz y la competencia lingüística para el desempeño de puestos de trabajo cualificados.

7.- No obstante, no todo depende de las Universidades, ni de los Planes de Estudios. En la actual coyuntura, las Administraciones Públicas están adoptando una serie de medidas que suponen la reducción drástica de los Servicios Públicos y van a afectar de una manera muy grave a la ocupación de determinadas titulaciones universitarias con perfiles casi exclusivamente coincidentes con las diferentes áreas de los Servicios Públicos.

8.- Es pronto para saber cómo se desarrollaran, en la práctica, los planes de estudio de Grado, Máster y Doctorado, pero creemos que es necesario diferenciar más, dentro de la docencia universitaria, lo que es, fundamentalmente, formación para ejercer una profesión de lo que es el cultivo del conocimiento en sentido estricto.

9.- Existe, además, un grave problema que es muy importante abordar, mientras en las Universidades se está estudiando cual es el perfil más idóneo para ocupar un puesto de trabajo, habitualmente los trabajadores más cualificados desplazan a los que tienen menor formación. Sería necesario abordar las necesidades reales del mercado laboral, el mapa de titulaciones y un asesoramiento público a los empleadores que les haga valorar la formación inicial y continua de los y las trabajadoras como método para ganar en competitividad.

Remisió

Este informe será enviado a los Rectores de las Universidades públicas de la CVC, al Sr. Conseller de Educación a los Presidentes de los Consejos Sociales de las Universidades y se hará público a través de la Prensa

Bibliografía

- 1.- Actas de la Comisión de Promoción del CVC
- 2.- "La inserción laboral de los titulados de la Universidad de Valencia y el efecto de la crisis económica en España". UVEG
- 3.- Antonio Pulido "El futuro de la Universidad. Un tema para debate dentro y fuera de las Universidades". Universidad Autónoma de Madrid.
- 4.- José Carlos Ayat Salt "Estrategia de la UPV para la empleabilidad de sus titulados en el marco de las relaciones Universidad-Empresa" Universidad Politécnica de Valencia 2010
- 5.- .Xose H. Vazquez y Maria Quintas(Universidad de Vigo) "¿Qué influencia tienen los stakeholders de la Universidad española en la empleabilidad de sus alumnos? Propuestas de reforma". Cuadernos de Economía y Dirección de la Empresa. 2008
- 6.- Memoria VLC/Campus . UVEG, UPV, CSIC

Este informe se inició en 2011, con anterioridad a la modificación de los miembros del CVC, y han participado en su elaboración los siguientes consejeros:

ANEXO I

Exposiciones de los comparecientes

1.- El vicerrector de la UVEG, Antonio Ariño Villarroya, dijo en su intervención que la relación entre la oferta de estudios de las universidades y la satisfacción de las necesidades del mercado laboral no es fácil de conocer ni de ajustar, ya que intervienen muchos factores. El mercado, no es solamente el local, y, además, cambia de manera imprevisible. La demanda de estudios no sigue automáticamente esos cambios.

Las carreras universitarias pueden dividirse en grupos dependiendo de su orientación laboral: las hay que se dirigen mayoritariamente a ocupar puestos de trabajo relacionados con el sector público, como medicina, enfermería o magisterio; otras que se dirigen al mercado privado y tienen una orientación más definida, como por ejemplo, la gestión empresarial; y hay otras abiertas a un mayor abanico de posibilidades laborales, en el sector público y en el privado, como las ciencias sociales y las humanidades. El número de plazas de estudio en cada una de ellas ofrecidas por las universidades está determinado por el Ministerio de Educación.

Constata que hay un absentismo generalizado de los estudiantes en las universidades españolas, que el compareciente no analiza en profundidad. Por otro lado, ha habido cambios del perfil sociocultural de los estudiantes. La democratización de la universidad ha sido relativa –no ha llegado por igual a todas las clases sociales—y selectiva –depende de carreras.

Las universidades hacen sistemáticamente encuestas para estudiar las variaciones y las orientaciones de la demanda, las salidas profesionales, etc. EL Prof. Ariño presenta un informe de Evolución de los Indicadores de Inserción laboral, realizado por la OPAL (Observatorio de Inserción Profesional y Asesoramiento Laboral), que compara los resultados de la inserción laboral de los egresados de la UVEG en dos periodos: antes y durante la actual crisis económica, obteniendo así una primera estimación del impacto de la crisis sobre la inserción laboral de los titulados de la UV.

Según este estudio, entre los titulados empleados, el porcentaje de sujetos con un trabajo de calidad (es decir bastante o muy relacionado con su titulación, y que requiere estudios universitarios) registró un ligero aumento, al pasar del 64.1 % en el periodo pre-crisis, al 69.4% durante el período de crisis. Por áreas académicas, se observa un aumento en Ciencias de la Educación (66.7% vs. 76.9%), en Ciencias Básicas (66% vs. 71.1%) en Ciencias Sociales (57.2% vs. 62.1%), mientras que en Ciencias de la Salud (98.1% vs. 98.5%), y en Humanidades (60.8% vs. 61.0%) el porcentaje de titulados con un trabajo de calidad apenas experimentó cambios. En el área de Enseñanzas Técnicas, se produjo un ligero descenso a pasar del 61.3 % al 57.1 %.

En base a los resultados obtenidos en los dos períodos considerados, se puede concluir que, en términos generales, los indicadores de inserción laboral de los titulados de la UV no se han visto afectados seriamente por la crisis económica. Estos resultados confirman el papel que el capital humano juega como factor protector en los momentos de contracción general del mercado laboral.

Finalmente, el compareciente se pregunta si, en la Comunidad Valenciana, la responsabilidad del desajuste que investiga la comisión no corresponde a las características del empresariado, uno de los más importantes stakeholders externos de la Universidad, demasiado a menudo más especulativo que emprendedor e innovador, y con demasiadas empresas pequeñas utilizando mano de obra poco calificada, sin una planificación estratégica regional, ya que los responsables públicos valencianos (otro stakeholder externo) no han definido un modelo socioeconómico sostenible.

2.- El Rector de la Universidad de Alicante, Ignacio Jiménez Raneda, comienza indicando que la cuestión que estudia la Comisión admite varias aproximaciones. En primer lugar, se debe aclarar cuál es la misión principal de la universidad. No puede consistir únicamente, ni sobre todo, en preparar especialistas para la industria y los servicios, sino en formar individuos capacitados para especializarse posteriormente, en contacto con el trabajo y en función de las oportunidades laborales. La formación universitaria debe tener un componente humanístico al que no puede renunciar. Las universidades no deben ser centros de formación profesional.

Es importante que los títulos de primer nivel, los títulos de grado, capaciten a los individuos para encontrar trabajo, pero no se puede prever la evolución de la oferta laboral, si no es en términos muy generales. La universidad no se puede adaptar instantáneamente. Con la rápida evolución tecnológica y social, continuamente aparecen nuevas especialidades. Pone como ejemplo la creación reciente en la Universidad de Alicante de una titulación de estudios de grado de cultura árabe e islámica, para los cuales se prevé la existencia de oportunidades laborales, limitadas cuantitativamente pero reales, en consideración del potencial demográfico y de recursos económicos de la población de lengua y cultura árabe y de la población musulmana mundial, y del aumento previsible de relaciones económicas y culturales entre Europa y estas poblaciones.

No se trata, por tanto, de una titulación de interés puramente humanístico. Es un ejemplo de apertura, por parte de la universidad, de un nuevo mercado de trabajo. Eso sí, la oferta académica debe adecuarse cuantitativamente a las expectativas reales, en la medida en que sea posible.

En su opinión, la Universidad tiene que adaptarse al mercado de trabajo, pero sin esclavizarse. Debe impartir formación y capacitación, pero no formación específica para cada empresa. Son las empresas –cuyas necesidades, por otro lado, también evolucionan– las que deben formar

específicamente a sus trabajadores. Por otra parte, hay disciplinas muy vocacionales con expectativas laborales superiores a la demanda por parte de los estudiantes, como las matemáticas. En el caso contrario, dentro de las disciplinas vocacionales, se encuentran los casos de los estudios de periodismo o de arquitectura, con inflación de titulados.

En conclusión: es deseable que la oferta de estudios de grado sea estable en el tiempo, mientras que la de máster o de doctorados puede ser más flexible.

La creación por parte de una universidad de nuevos títulos de grado exige: por una parte, la voluntad de la universidad, de otra el dictamen de una agencia oficial de evaluación, y finalmente la autorización de la Administración autonómica, la cual tiene en cuenta sus disponibilidades presupuestarias, ya que más del 80% de los costes de los estudios de cada alumno son asumidos por la Administración pública. En cuanto a los criterios de evaluación, se exige una demanda de por lo menos cincuenta alumnos el primer año y que el nuevo título no exija financiación adicional. En caso de que la demanda sea inferior a cincuenta alumnos, se debe poder compartir asignaturas –y recursos docentes etc. –entre varias titulaciones. El problema es que muchos profesores imparten asignaturas no polivalentes.

En cuanto al nuevo diseño de los estudios para su adaptación al espacio europeo de educación, el compareciente declara su preferencia personal por el modelo de tres años para la obtención del título de grado más un máster de dos años. Eso permitiría menos diferenciaciones en los estudios de grado. De todas formas, se ha decidido el modelo de cuatro años de grado más un máster de un año, sobre todo porque la primera fórmula implicaba suprimir profesores y departamentos.

3.- El Rector de la Universidad Jaime I de Castellón, Sr. Vicent Climent, realiza una presentación muy detallada titulada "Demanda de les titulacions de la Universitat Jaume I de Castelló per part dels ocupadors" (Possible ajust entre la matrícula de les UPV i la demanda laboral) Informe, basado en datos obtenidos de varias fuentes (INE, SEPE, IVE Universitats, Min. Educ), estudios propios (Enquesta a ocupadors de 2005- 305 /1868 (82% privades, 9.6 públiques), Enquesta d'inserció laboral (2006) (634/4321 respostes; 24 titulacions) y otros estudios: Informe "Infoempleo", Llibres blancs de l'ANECA y Fitxes de contractació de titulacions universitàries (SEPE), cuya primera conclusión es los datos existentes sobre el mercado laboral de los egresados está poco sistematizado, siendo los datos de la CV ((IVE, SERVEF) de mucha menor cantidad y calidad que los datos estatales.

De estos estudios se deduce que, según el informe: Infoempleo, las titulaciones con más demanda son ADE, Ingeniería Industrial e Ingeniería Técnica Industrial. Como conclusiones, afirma que las

titulaciones más demandadas son: Técnicas, Jurídico-sociales, Ciencias i Humanidades (ADE, Eng. Ind. y Eng. Tèc. Industrial en España; y ADE, Economía, Derecho Empresariales en la CV). Así pues, existe mayor demanda de ciertas titulaciones en el ámbito de estudios empresariales y de Derecho, que son generalistas y versátiles y de ciertas carreras técnicas. No existen datos relevantes en cuanto a la tasa de actividad y al paro. Según el Rector de la UJI, el problema de los titulados universitarios no es el paro, sino la calidad del empleo que ocupan.

4.- El profesor González Romá de la OPAL (Observatorio de Inserción Profesional y Asesoramiento Laboral), de la UVEG afirma en su comparecencia que según los estudios realizados el 89 % de los titulados universitarios está trabajando, el 74 % 6 meses después de finalizados los estudios y , según las encuestas realizadas, el 54% afirma que su ocupación tiene algún tipo de relación con los estudios que realizaron, y que el porcentaje es mayor entre los que cursaron Ciencias de la Salud que los que estudiaron Humanidades. También hay que tener en cuenta los criterios de adaptabilidad, así como la calidad del puesto de trabajo a través del tiempo, según el OPAL un 69% de los titulados manifiestan su satisfacción después de varios años de trabajo. Según las encuestas realizadas entre los empleadores estos afirman que valoran, fundamentalmente, todo lo que tiene que ver con el capital humano, las habilidades y la capacidad de adaptación al puesto de trabajo, aunque posiblemente los requerimientos concretos disten, en la práctica , de las contestaciones de la encuesta.

5.- Comparecencias de Pepa Llorca, UGT, y Raul Alcocel, CCOO-PV.

Según la representante de UGT, no existen datos concretos, aunque en la situación de crisis que estamos padeciendo la percepción es que la situación de la ocupación de los titulados universitarios está muy deteriorada, muy pocos ocupan puestos de trabajo en función de su titulación y se incrementa el número de parados y paradas, que en muchos casos son contratados mediante el abuso de la fórmula de "obra y servicio" . Para el representante de CCOO-PV es difícil hacer valoraciones en este momento, debido a la crisis y a la situación del mercado laboral. Fundamentalmente existen "percepciones". De hecho el término "ocupabilidad" es un término genérico, quizás es más importante hablar del tipo de ocupación y de las relaciones entre tasa de ocupación y nivel de estudios y la tasa de precariedad y, sobre todo, de inserción laboral. La ocupación que se encuentra depende de la oferta. En nuestra comunidad nos encontramos con procesos productivos de poco valor añadido y escaso conocimiento tecnológico. Según nuestros datos el 60% de los titulados que han encontrado trabajo, lo hacen en áreas relacionadas con la gerencia o la dirección . El 40% lo hacen en trabajos de nivel medio o de baja calificación.

La inversión en formación, desde la economía familiar es escasa, es una decisión muy difícil, habitualmente no es posible invertir en formación superior de sus hijos e hijas . Actualmente, la

especialización no se obtiene en los grados sino en los "masters", lo que agrava las diferencias sociales, que deben corregirse desde las instituciones públicas.

Según un estudio del MEC las diferencias entre los niveles de calificación entre la UE y España son los siguientes:

Estudios superiores:

UE: 32%

España: 36%

Estudios de Grado Medio:

UE: 48'9%

España: 26'9%

Estudios básicos:

UE: 18'6%

España: 36'2%

En el PV, para 2020 sería necesario incrementar la formación, sobre todo, de grado medio, más de 700.000 personas deberán mejorar su nivel de titulación para poder atender a las demandas del sistema productivo valenciano.

6.- En su comparecencia, el Director General de Universidades del Consell de la G.V., D. Vicente Savall, afirma que, con carácter general y debido al importante carácter inversor que realiza la sociedad valenciana (850 millones de €), no estamos satisfechos, creemos que es necesario realizar varias intervenciones desde las Universidades y desde la Dirección General.

Si analizamos lo que ha sucedido hasta ahora, observamos como la falta de formación dificulta las posibilidades de encontrar trabajo. Hasta el 2004, el 40% de los titulados se colocaban en el primer año después de la finalización de sus estudios; el 50% en el segundo año y 5 años después habían encontrado trabajo el 80% de los egresados. Según nuestros datos, el 50% de los alumnos en prácticas acaban teniendo su primer contrato en las empresas donde las realizan, cada 3 o años cambian de empresa y lo máximo cada 8 años. Pero en las épocas de crisis se generan variables muy importantes cuya implicación aun no está bien estudiada.

Deberemos preguntarnos si las Universidades Valencianas hemos adaptado todas las oportunidades del "espacio universitario superior", creo que no, ni por el tiempo, ni por el contenido, tampoco parecemos capaces de obtener fondos y es necesario cuestionar las actitudes de docentes y discentes.

Hay que aprovechar la mayor carga de prácticas para mejorar el contacto de las Universidades con el tejido productivo, es necesario vincular a la Universidad con la Administración y los Agentes Empleadores. Es necesario realizar una profunda autocrítica, aunque en la situación de crisis las cosas se complican, no hay que temer que la Universidad se relacione con el mundo de la empresa para mejorar las oportunidades de los egresados. Si atendemos las demandas de los empresarios, estos afirman que los titulados valencianos tienen una buena formación básica y una importante velocidad de adaptación. Detectan dificultades para trabajar en equipo y, sobre todo, la falta de autoridad aunque puedan liderar los equipos, de hecho afirman que tienen más autoridad los trabajadores que no tienen estudios universitarios. Otra de las cuestiones que critican los empleadores es el bajo nivel de conocimiento de idiomas en todas las especialidades.

El Director General cree que es necesario activar el sistema de observación para dar a las Universidades Públicas valencianas todos los parámetros para que puedan tener en cuenta los criterios de ocupabilidad. Es necesario que se configure un proyecto conjunto de formación de emprendedores, para ello hay que mejorar la incentivación, la Universidad debe garantizar el retorno y la eficacia de las inversiones. Desde la Dirección General de Universidades se ha propuesto un Plan de Financiación del Sistema Público (2010) que contempla que de las tres variables: Formación, investigación y resultados, la asignación de recursos se realice de tal manera que el 60% se asigne en función de los resultados obtenidos, afirma que están dispuestos a cuestionar la autonomía de las universidades, en las que es difícil realizar tareas de innovación, puesto que el 70% del presupuesto se destina a las nóminas de PAS y PDI. También afirma que el coste medio por alumno/año es de 6.500 € y que la permanencia media de los alumnos es de 2 años más del tiempo que establece el Plan de Estudios. Así considera necesario que, dado que los titulados universitarios, cuando encuentran trabajo cobran hasta un 30% más que los que no tienen estudios, propone incrementar la financiación privada de las universidades, a través de aportaciones de las empresas y una importante subida de las tasas, que se podrían cubrir con el mecanismo de las "becas préstamo".

A pesar de las invitaciones cursadas a los representantes de las organizaciones empresariales para que comparecieran ante el CVC para dar su opinión directa sobre la ocupabilidad de los titulados universitarios en nuestra comunidad, han excusado su presencia diciendo que carecen de datos concretos sobre la cuestión.

7.- Por su interés, incluiremos también las aportaciones realizadas en diciembre de 2011 por el Profesor Rof Tarrach, Rector de la Universidad de Luxemburgo, durante la conferencia impartida en la sede del CVC.

El profesor realizó interesantes afirmaciones, que versaban sobre la juventud y el paro; pero que no se ceñían, exclusivamente, a la cuestión de la ocupabilidad de los titulados universitarios

Mostró una gran preocupación por el futuro de la juventud europea, juventud que en este país tiene una tasa del 46% de desempleo. También realizó una reflexión sobre el empleo en la UE afirmando que tenemos un sistema laboral muy rígido y muy caro, de difícil sostenibilidad. No existe un modelo económico que permita producir más y gastar más en consecuencia. Se necesita una nueva política laboral para los jóvenes.

Sobre las elevadas tasas de desempleo juvenil aportó varias razones : Abandono escolar (hasta un 30% no ha completado la secundaria ni se está formando en nada) y Desajuste en demanda y oferta laboral (sólo un 35% de los no universitarios tienen FP, frente a un 85% en Dinamarca. También un 45% de los universitarios de entre 25 y 29 años tiene "subempleo". Todo ello aconseja la necesidad de realizar un "seguimiento personalizado" de las situaciones. Posiblemente, habría que experimentar formulas de formación, como el sistema dual que se realiza en Alemania, fomentar la creación de empresas, estimular a los emprendedores,..., aunque para ello haría falta también unificar y simplificar legislaciones, o el uso de varios idiomas. Apuesta de manera decidida por crear un mercado laboral europeo, con unas normas comunes. En cuanto a derechos sociales cree que, las subvenciones debieran serlo para "salir" del paro y no para permanecer en él. Es imprescindible que todos los españoles aprendan inglés con un profesorado cualificado. Por su parte, las universidades deben conocer lo que hacen sus graduados. Hay que apostar por el reciclaje permanente de los conocimientos. Además, la empleabilidad debe primarse como criterio de calidad.

El profesor Tarrach valoró de manera muy positiva la "movilidad" geográfica de los trabajadores, citando una serie de aspectos positivos: refuerzo de la "autoestima" de la persona que trabaja, aumento de su c.v. y por ende de su empleabilidad, envío de remesas, creación de nuevas empresas al regreso, mejora de las economías nacional e internacional y estímulo para el aprendizaje de idiomas.

ANEXO II

Elementos que hemos tenido en cuenta en el proceso de debate del informe

Según Xose H. Vazquez y Maria Quintas (2008), la encuesta CHEERS (Career after Higher Education: a European Research Study) revelaba que los titulados universitarios españoles son los que más tardan en encontrar trabajo en Europa. El periodo medio en encontrar el primer empleo es de 11,6 meses, casi el doble de la media europea (6,1 meses). Además, hasta un 18 por ciento de los titulados españoles continúa en paro cuatro años después de terminar su carrera, siendo este

porcentaje del 5 por ciento a nivel europeo (Jiménez et al., 2003). Según estos autores, aunque indudablemente existen factores económicos y sociales que ayudan a explicar este problema, la universidad debe cargar con buena parte de la responsabilidad. Mora (2002), por ejemplo, sugiere que la Universidad española ofrece una escasa adaptación a los perfiles profesionales demandados por la sociedad actual, de manera que sus egresados ya no serían «profesionales» sino graduados con una formación excesivamente generalista. Esta imagen del egresado universitario vendría, según los autores, confirmada por la baja valoración que tienen los empleadores (5'5 sobre 10, según ellos) de la preparación de los egresados universitarios al empezar a trabajar (ANECA, 2004). Al parecer, esta baja valoración tendría que ver con la falta de competencias en materia de idiomas, capacidad de liderazgo, creatividad y otras aptitudes prácticas.

Partiendo de esa realidad y dando por sentado que una de las funciones fundamentales de la Universidad es servir a los intereses de los empresarios estos autores estudiaron la influencia de los stakeholders de la Universidad en la empleabilidad de sus alumnos. Para este análisis utilizaron una muestra de 230 centros universitarios españoles, recurriendo a la opinión del director/decano de cada centro. Según estos autores, un primer análisis exploratorio confirma la influencia de los profesores y del equipo rectoral en las estrategias de empleabilidad de los alumnos egresados. Otros stakeholders con mayor orientación al mercado como los antiguos alumnos y empresarios, sin embargo, tienen una influencia comparativamente marginal. Sus propuestas de reforma pasan, pues, por reequilibrar la capacidad de influencia de los stakeholders, aunque reconocen que muchos de ellos, en lugar de apoyar un objetivo global de empleabilidad lo que hacen es defender sus intereses de grupo.

El modelo que desde hace decenios se ha impuesto en las Universidades españolas para aprobar una nueva titulación, ahora de Grado, no garantiza que el interés general acabe primando en el tipo y contenido de las titulaciones. El Departamento o Departamentos han de ser consultados durante el proceso pero no deben suministrar la propuesta inicial, ni se ha de seguir un proceso en el que las diversas instancias académicas se limiten a ejercer un control, meramente formal. De esta manera se acaban sancionando intereses internos que pueden entrar en contradicción con los intereses generales de la sociedad a la que la Universidad ha de servir

Otro aspecto que debemos considerar es que en la actualidad estamos ante un mercado muy frágil y precario, en el que priman los intereses especulativos y no los de "coste - oportunidad". Los empresarios no tienen una visión homogénea sobre las necesidades de sus empresas, algunos requieren trabajadores excesivamente especializados y otros requieren trabajadores de amplia formación, capaces de adaptarse a las innovaciones tecnológicas y de organización de la actividad laboral. Por otra parte hay que considerar que, en ningún caso, el sistema educativo, sea cual sea

su nivel, puede intentar especializar hasta el punto de saber utilizar una tecnología que cambia de manera cada vez más acelerada y, a la que solo se puede acceder mediante inversiones mancomunadas realizadas desde el ámbito empresarial y con el concurso de los Institutos Tecnológicos

Hay que considerar que existe un tipo de enfoque que ve a la Universidad, básicamente, como una fábrica de "profesionales" es el que prima en todo el proceso de convergencia para la construcción de EEES. Como hemos visto más arriba, un ejemplo claro de ello es el aprobado proyecto "Valencia, Campus de Excelencia Internacional", que desarrolla básicamente áreas de conocimiento en las que la empleabilidad de los egresados es importante. Existe una abundantísima bibliografía sobre este tema, la gran mayoría de ella dirigida a promocionar el cambio de nuestras Universidades para hacerlas más "europeas", entendiendo por "europeas" más centradas en la formación de los profesionales que demandan los todopoderosos "mercados", en este caso el mercado laboral.

-Stakeholder.-.Es un término inglés utilizado por primera vez por R. E. Freeman en su obra: "Strategic Management: A Stakeholder Approach"(1984) para referirse a «quienes pueden afectar o son afectados por las actividades de una empresa». Estos grupos o individuos son los grupos interesados ("stakeholders"), que según Freeman deben ser considerados como un elemento esencial en la planificación estratégica de negocios. Considerada la Universidad como una empresa, todos sus stakeholders, internos y externos, tienen responsabilidades sobre la empleabilidad de sus egresados.